

**AKTUALNE POGLĄDY NA SPOSOBY OCENY ORAZ STAN EFEKTYWNOŚCI
INWESTYCJI W ROLNICTWIE**

Na podstawie Sesji Komitetu Ekonomiki Rolnictwa Wydziału V PAN, odbytej w dniach 3—5 lutego 1959 r. i Zjazdu rozszerzonej Sekcji Rolnictwa II Krajowej Narady w Sprawie Efektywności Inwestycji w Gospodarce Narodowej, odbytego w dniach 8—9 października 1959 r.

Z inicjatywy Rady Ekonomicznej przy Radzie Ministrów zostało w początkach 1959 r. zaanonsowane przez Komisję Planowania przy Radzie Ministrów w osobie zastępcy przewodniczącego tej Komisji, prof. dr K. Secomskiego, zwołanie II Krajowej Narady w sprawie efektywności inwestycji w gospodarce narodowej. W dniu 17 stycznia 1959 r., wśród 12 sekcji branżowych powołano do życia również Sekcję Rolnictwa w następującym składzie: przewodniczący prof. dr R. Manteuffel oraz członkowie: mgr E. Bertold, inż. W. Borbotko, mgr inż. J. Dłużewski, dr E. Gorzelak, mgr W. Herer, mgr inż. Z. Jung, mgr inż. Z. Karczewski, mgr W. Krasicki, mgr W. Konopnicki, mgr inż. St. Krakowski, doc. mgr inż. Z. Kuńczyński, dr Z. Lachert, mgr K. Leszczyński, mgr inż. St. Łojewski, dr W. Nowicki, mgr St. Około-Kułak, doc. dr J. Pająk, mgr M. Rakowski, doc. dr K. Sokołowski, mgr inż. A. Służewski, mgr J. Stefański, mgr inż. A. Szafranski, mgr J. Trzeciak, mgr inż. Wł. Zawadzki, mgr inż. J. Zólkowski. W pracach Sekcji poza stałymi jej członkami wziął udział jeszcze cały szereg innych osób. Sekretarzem Sekcji była mgr B. Zielińska.

Celem narady było pogłębienie i rozszerzenie prac w zakresie efektywności inwestycji, ocena i udoskonalenie metod badań efektywności i opracowania prostych, łatwych do wykorzystania w praktyce, metod badania efektywności inwestycji drobnych. Narada, a w szczególności poprzedzająca ją działalność Sekcji powinna była dokonać krytycznej oceny zamierzeń inwestycyjnych planu 5-letniego 1961—1965 i wskazać na możliwości zwiększenia efektywności tych inwestycji. Podstawowe prace w zakresie badania efektywności inwestycji w rolnictwie prowadziła od 1957 r. PAN, a w szczególności Komitet Ekonomiki Rolnictwa Wydziału V, który w dniach 3—5 lutego 1959 r. zorganizował w tej sprawie Sesję Naukową przy udziale przedstawicieli ZSRR i wszystkich krajów Demokracji Ludowej (bez Albanii). Poza tym prace w zakresie poszczególnych kierunków inwestowania prowadzone były przez szereg komórek resortowych oraz przez niektóre zakłady naukowe wyższych uczelni. Z kolei Sekcja Rolnictwa II Krajowej Narady przygotowała w r. 1959 szereg referatów i odbyła wiele szczegółowych dyskusji zarówno na plenum Sekcji, jak i dwóch podsekcjach, metodycznej pod przewodnictwem doc. K. Sokołowskiego i merytorycznej — pod kierownictwem mgr W. Krasickiego.

W celu przeprowadzenia szerszej dyskusji nad referatami oraz wysłuchania wypowiedzi szerszego grona osób zainteresowanych zagadnieniem inwestycji w rolnictwie, odbył się w dniach 8—9 października 1959 r. Zjazd rozszerzonej Sekcji Rolnictwa z udziałem stu kilkudziesięciu osób. Przedstawione dalej wyniki prac Sekcji oparte są na wnioskach zjazdowych wynikających z referatów zjazdowych oraz na wnioskach zgłoszonych przez uczestników Zjazdu, m. in. na podstawie prac prowadzonych w Komitecie Ekonomiki Rolnictwa PAN.

I. Zagadnienia ogólne

Należy rozróżniać efekty inwestycji, a więc uzyskane korzyści wymierne oraz niewymierne, od efektywności inwestycji, która wyraża się stosunkiem efektów do nakładów inwestycyjnych (lub odwrotnie).

Inwestycjami efektywnymi w skali całości gospodarki narodowej są te inwestycje, które zwiększają produkcję przy tej samej ilości siły roboczej, a tym bardziej przy jej zmniejszeniu, jednak pod warunkiem wskazania realnych możliwości zatrudnienia zwolnionej siły roboczej w innym dziale gospodarki narodowej. Pierwszeństwo należy dawać tym inwestycjom, które usuwają wąskie przekroje produkcyjne.

Należy rozróżniać: metody rachunku społecznego dla badania poszczególnych kierunków inwestowania w szerokiej skali, oraz metody rachunku indywidualnego dla poszczególnych obiektów produkcyjnych. Dla pierwszego rachunku proponuje się prównanie nakładów do przyrostu produkcji czystej, dla drugiego wydaje się konieczne przyrównanie nakładów do przyrostu dochodu z gospodarstwa, osiągniętego na drodze inwestycyjnej. Proponuje się wyodrębnienie i typizację efektów bezpośrednich dla różnych kierunków inwestowania oraz indywidualną analizę efektów pośrednich w różnych gospodarstwach.

Należy rozróżniać dwa kierunki inwestowania i w związku z tym stosować różne metody oceny. Tak więc istnieją kierunki inwestowania, co do których nie ma wątpliwości, że w zasadzie są one efektywne, np. melioracje lub elektryfikacja. W takim przypadku nie trzeba badać ich efektywności. Istnieją natomiast inne kierunki inwestowania, co do których istnieją wątpliwości czy są one efektywne. W takim wypadku, gdy chodzi już o odpowiedź na pytanie „czy inwestować?” badania czy też rachunek należy przeprowadzać kompleksowo, czyli w skali makroekonomicznej rachunek należy wykonać dla całego sektora społeczno-gospodarczego, zaś w skali mikroekonomicznej dla gospodarstwa jako całości, w oparciu o organizację produkcji całego gospodarstwa. Miarą efektywności inwestycji, przynajmniej w gospodarstwach państwowych, powinien być wtedy stopień reprodukcji nakładów inwestycyjnych.

Natomiast, gdy chodzi o odpowiedź na pytanie „jak inwestować?” nie należy opierać się o wynik całości gospodarstwa, nie należy też doszukiwać się efektów pojedynczych inwestycji w wartości produktów końcowych (po uszlachetnieniu), lecz produktów pierwszych. W każdym przypadku przyjęte metody powinny być bardzo proste.

Inwestycje rolnicze mogą być ekonomicznie efektywne jedynie jeśli spełnione są następujące warunki:

a) w gospodarstwach istnieją konkretne możliwości wzrostu zdolności produkcyjnych,

b) zostaną ustalone i przestrzegane dla różnych warunków przyrodniczych i ekonomicznych granice obciążeń 1 ha użytków rolnych kosztem trwałych i obrotowych środków produkcji. Chodzi tu o utrzymanie właściwej proporcji między wartością uzyskanej produkcji a wielkością nakładów produkcyjnych dla zapewnienia reprodukcji prostej środków produkcji i dla umożliwienia wewnętrznej akumulacji w gospodarstwie, będącej źródłem intensyfikacji produkcji,

c) jeśli programowanie i projektowanie inwestycji oraz ustalenie wielkości środków obrotowych w gospodarstwie zostanie oparte o analizę aktualnego stanu organizacyjnego i potrzeb inwestycji gospodarstw w poszczególnych rejonach.

W tym celu należy jak najprędzej opracować plan przestrzennego rozmieszczenia przemysłu ciężkiego i lekkiego oraz rolno-przetwórczego i powiązania z przemysłem planu rozmieszczenia produkcji rolniczej. Ustalenie rejonów produkcyjnych jest warunkiem prawidłowego programowania poszczególnych inwestycji w określonym terenie, a badania generalne dają dopiero podstawowy sens badaniom mikroekonomicznym. Perspektywiczne plany rozwoju rolnictwa w Polsce nie są oparte o plan rozmieszczenia produkcji, uwzględniający przesłanki przyrodnicze i ekonomiczne. Postuluje się przeprowadzenie studiów nad alternatywnym rozmieszczeniem zadań produkcyjnych rolnictwa w powiązaniu z rozwojem przemysłu rolnego i kontraktacją pól rolnych. Wybór alternatyw optymalnych powinien być uzasadniony uproszczonym rachunkiem ekonomicznym.

Inwestycje rolnicze powinny być programowane przez władze rolnicze: wydaje się rzeczą niesłuszną, by poszczególne inwestycje rolnicze były programowane na marginesie inwestycji programowanych przez inne działy gospodarki narodowej. Po-

nieważ inwestycje rolnicze, zwłaszcza w zakresie budownictwa rolniczego, posiadają charakter długoletni, prawidłowe programowanie jest jedynie możliwe przy znacznej stabilizacji planowych zadań produkcyjnych. Przed przystąpieniem do programowania inwestycji należy rozważyć możliwości osiągnięcia celów produkcyjnych na drodze pozainwestycyjnej. Programy inwestycyjne powinny być kompleksowe, natomiast ich realizacja powinna być stopniowa.

Jest rzeczą niemożliwą dokonanie absolutnej oceny efektywności poszczególnych kierunków inwestowania: efektywność poszczególnych kierunków inwestowania powinna być oceniana na tle całego rolnictwa, względnie całości gospodarstwa. Kierunki inwestowania w postaci budowy, rozbudowy i modernizacji nie są w rolnictwie przeciwnostawne i występują równolegle. Typowymi dla rolnictwa są inwestycje uzupełniające, które usuwają wąskie przekroje produkcyjne, wykazują wysoką efektywność pośrednią, co powinno być każdorazowo przedmiotem szczegółowej oceny. Elementem wiążącym programowanie produkcji z programowaniem inwestycji są założenia projektowe, które w rolnictwie powinny wynikać ze szkicowego (wstępnego) projektu gospodarczego urządzenia obiektu produkcyjnego. Badania ekonomicznej efektywności konkretnej inwestycji przeprowadza się na etapie projektu wstępnego konkretnej inwestycji.

Jeśli chodzi o finansowanie inwestycji w gospodarstwach państwowych, to należy przyjąć pewne nowe zasady, które wpłyną dodatnio na gospodarkę. Inwestycje w gospodarstwach tych powinny być mianowicie oparte nie na dotacjach, lecz na bankowych środkach zwrotnych. Istnieje w tych gospodarstwach konieczność oprocentowania środków trwałych i stworzenia w ten sposób dodatkowych funduszy na inwestycje. Stosowana w systemie finansowym gospodarstw państwowych zasada pokrywania remontów bieżących i konserwacji środków trwałych ze środków obrotowych, remontów kapitalnych z funduszu amortyzacyjnego, a inwestycji z dotacji, powoduje powstrzymywanie się gospodarstwa od dokonywania remontów bieżących i konserwacji, co w ostatecznym rachunku powoduje przedwczesne zużywanie się środków trwałych, a więc nieuzasadnione zwiększenie środków inwestycyjnych, a w rezultacie zwiększenie jednostkowych kosztów produkcji. Należy stworzyć, w oparciu o rozumne przepisy, fundusz na remonty bieżące i konserwację.

Uznano za słuszne wprowadzenie następujących zasad proceduralnych przy programowaniu i projektowaniu inwestycji. Pełny program inwestycji i rachunek efektywności zagospodarowania powinien sporządzać inwestor (gospodarz) lub instytucja planowania gospodarczego. Natomiast rachunek efektywności inwestycji powinien robić projektant. Pierwsi powinni przyjąć to obliczenie i porównać z planem zagospodarowania. Przedmiotem inwestycyjnym nie powinien być poszczególny obiekt (np. budynek lub melioracja) lecz gospodarstwo jako całość. Komisja Oceny Projektów Inwestycyjnych przed powzięciem decyzji powinna zapoznać się z obiektem na miejscu. Drobne inwestycje nie powinny być zatwierdzane przez KOPI, lecz przez bezpośrednich przełożonych. Projektowanie inwestycji i przygotowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej powinno wyprzedzać przynajmniej o rok wprowadzenie tych projektów do planu inwestycyjnego. Należy zebrać materiały faktyczne co do efektywności całego szeregu inwestycji w rolnictwie.

Sekcja przyjęła również pewne dezyderaty odnośnie spraw związanych z regulacją gruntów. Przed przystąpieniem do działalności inwestycyjnej należy powziąć podstawowe decyzje dotyczące zagadnień regulacyjnych oraz form społeczno-gospodarczych użytkowania ziemi. Należy w okresie przejściowym (pod względem struktury agrarnej rolnictwa) przeprowadzić regulację gruntów, przy jednoczesnym wprowadzeniu przepisów uniemożliwiających tworzenie się szachownicy, nawet przy zachowaniu dotychczasowych możliwości nieograniczonego dzielenia gospodarstwa. Pożądane byłoby natomiast wprowadzenie zakazu nieograniczonego podziału gospodarstw. Konieczne jest również stworzenie odpowiednich form organizacyjnych normujących właściwy sposób użytkowania terenów będących wspólnotami gromadzkimi.

Sekcja proponuje posługiwanie się (do wyboru) kilkoma wskaźnikami ekonomicznymi (matematycznymi) ułatwiającymi przeprowadzenie w określonych warunkach rachunku ekonomicznej efektywności inwestycji.

$$(1) \quad E_1 = \frac{I + I \cdot q \cdot n \cdot (t) + \sum K + \sum R}{\sum P}$$

W związku z tym wskaźnikiem, zwanym wskaźnikiem efektywności globalnej, w Sekcji istniały następujące poglądy, które jednak nie zostały całkowicie uzgod-

nione. Powyższy wskaźnik wyraża w większym stopniu efektywność produkcji niż efektywność inwestycji, ponieważ nakład inwestycyjny jest utopiony w bardzo dużych kosztach eksploatacyjnych. Gdyby jednak stosować ten wskaźnik dla oceny efektywności inwestycji, to miałby on wartość porównawczą (o charakterze względnym) w stosunku do obiektywnej bazy porównawczej. Według niektórych członków Sekcji baza taka w praktyce nie istnieje, inni byli zdania, że za bazę taką można przyjąć bądź gospodarstwo przed dokonaniem badanej inwestycji, bądź inne warianty inwestycyjne.

Niektórzy członkowie Sekcji reprezentowali stanowiska, że we wzorze tym zamiast wielkości n (czas użytkowania inwestycji) należy wstawić t czyli czasokres zwrotu kosztu inwestycji, a nawet $\frac{1}{2}$. Pogląd ten uzasadniony jest tym, że nakład inwestycyjny jest co roku amortyzowany, a więc pełny koszt inwestycji może obciążać rachunek tylko przez połowę czasokresu zwrotu kosztów inwestycji. Wysuwa też pogląd, że wzór jest trudny do stosowania przy badaniu inwestycji kompleksowych o różnym okresie inwestowania. Do tego celu bardziej się nadaje wzór E_{4b} . Z kolei zdania były podzielone co do poglądu na wielkość q , zwaną współczynnikiem opłacalności. Rozpiętość poglądów wahała się w szerokich granicach — od przyjęcia jednolitej wielkości tego współczynnika, poprzez konieczność stosowania różnej jego wielkości przy różnych inwestycjach, do przyjmowania go tylko w okresie zamrożenia nakładów inwestycji i włączenia ich do produkcji lub nawet do całkowitego odrzucenia współczynnika.

$$(2) \quad E_2 = \frac{I}{\Delta P} \text{ zwany wskaźnikiem jednostkowej pracochłonności.}$$

Co do sposobu obliczania tego wskaźnika (wzgl. jego odwrótności) to została m. in. wysunięta propozycja, by wartość produkcji w poszczególnych latach ujmować w mierniku niezmiennym (np. w jednostkach zbożowych lub w cenach niezmiennych) i odnosić ją do wartości nakładów inwestycyjnych wyrażonych w cenach bieżących.

$$(g) \quad E_3 = \frac{I}{\Delta P - \Delta K} = \frac{I}{D_{cz}} (= t)$$

zwany wskaźnikiem czasu zwrotu nakładów inwestycyjnych.

Warianty tego wskaźnika:

$$(3a) \quad E_{3a} = \frac{I}{\Delta P - \Delta K_m} = \frac{I}{\Delta P_{cz}} \left(= \frac{I}{D_{nar}} \right)$$

K_m — nakłady materiałowe

P_{cz} — produkcja czysta

D_{nar} — dochód narodowy

$$(3b) \quad E_{3b} = \frac{I + \Delta O}{\Delta P + \Delta K} \quad O = \text{środki obrotowe}$$

Został wysunięty pogląd, że rachunek efektywności zagospodarowania powinien być z punktu widzenia gospodarstwa oparty o produkcję czystą, natomiast z punktu widzenia społecznego o produkcję gotową (dochód brutto)

$$(4) \quad E_4 = \frac{n}{t} \text{ zwany wskaźnikiem efektywności J. Stefańskiego.}$$

Warianty tego wskaźnika:

$$(4a) \quad E_{4a} = \frac{n(\Delta P - \Delta K)}{I} = \frac{(\Delta P - \Delta K)}{an} = \frac{\Delta P - \Delta K}{a}$$

$$(4b) \quad E_{4b} = \frac{\sum(\Delta P - \Delta K) - \sum a_p}{\sum a_n}$$

a — roczna amortyzacja

p — inwestycje powtarzalne

n — inwestycje niepowtarzalne

$$(5) \quad E_5 = \frac{I}{O_k} \text{ zwany wskaźnikiem efektywności bieżącej; } O_k = \text{oszczędność kosztów eksploatacyjnych na skutek dokonanej inwestycji.}$$

Większość członków Sekcji oraz uczestników Zjazdu reprezentowali pogląd, że rolnictwo wymaga stosowania uproszczonych wzorów oceny ekonomicznej efektywności inwestycji. Uproszczenie rachunku powinno dotyczyć przede wszystkim oceny spodziewanych efektów inwestycyjnych.

Przeprowadzanie oceny ekonomicznej w postaci wzoru syntetycznego nie może zwalniać od konieczności dokonania wnikliwej analizy za pomocą innych metod, a w szczególności od opracowania wskaźników techniczno-ekonomicznych umożliwiających rozpoznanie poziomu technicznego rozpatrywanej inwestycji. Na Zjeździe został również wygłoszony przez jednego z uczestników pogląd jeszcze dalej idący i sprowadzający się do następującego: stosowane metody, wskaźniki wyliczenia itp. mają wątpliwą wartość praktyczną i w chwili obecnej trzeba raczej przejść z tych skomplikowanych rozumowań do praktycznej oceny efektywności inwestycji. Na szczeblu średniego inwestora nie trzeba się silić na wyliczanie szczegółowej efektywności inwestycji, lecz dążyć do celowego rozmieszczenia sił i środków w danym układzie stosunków ekonomicznych i demograficznych na wsi.

Jeśli jednak stać na gruncie przeprowadzenia takiego lub innego rachunku, należy podkreślić konieczność zwracania baczonej uwagi na koszty eksploatacyjne, a w szczególności na różnice wynikające z poszczególnych alternatyw projektu inwestycyjnego. Jedną z metod sprawdzenia prawidłowości rozwiązań teoretycznych, wyrażonych w postaci wzorów, byłoby dokonanie rachunku w oparciu o te wzory na konkretnym obiekcie terenowym, np. dla inwestycji rolniczych na Żuławach.

II. Projekty gospodarczego urządzania

Projekty gospodarczego urządzania są planem perspektywicznym gospodarstw rolniczych, przede wszystkim jednak mają na celu zaprojektowanie właściwego wyboru i organizacji środków trwałych gospodarstwa, stanowiących przedmiot działalności inwestycyjnej.

Można by więc porównać projekt gospodarczego urządzania do dokumentu wyrażającego programowanie inwestycyjne w skali mikroekonomicznej pojedynczego gospodarstwa lub niewielkiego zespołu takich gospodarstw.

Na Zjeździe, na podstawie konkretnego przykładu zostały sformułowane krytyczne uwagi o organizacji projektowanych prac.

Wyrażono pogląd, że na ogół w projektach brak jest powiązania z planami perspektywicznego i przestrzennego zagospodarowania specyficznego pod względem charakteru rejonu, jakim jest powiat. Wykonawstwo tych projektów jest wciąż jeszcze zbyt scentralizowane, aczkolwiek w ostatnich czasach zeszło do poziomu województwa. W zasadzie nie istnieje powiązanie projektanta z wykonawcami tych projektów, to jest z kierownictwem urządzanych gospodarstw, brak dostatecznej kontroli sporządzanych projektów oraz konkretnej odpowiedzialności projektanta za sporządzony projekt.

Projekty posiadają poważne braki. Często zdarza się oderwanie zagadnień produkcyjnych od zagadnień inwestycyjnych oraz zbyt sztywne lub zbyt szablonowe ustalanie terminów oddawania do użytku poszczególnych inwestycji, nie oparte o realne możliwości ich finansowania.

III. Budownictwo wiejskie

Ustalenie absolutnej efektywności inwestycji budowlanych w rolnictwie jest rzeczą niemożliwą, ponieważ organiczny charakter gospodarstwa rolniczego nie pozwala na określenie wpływu jedynie tylko budownictwa na poziom produkcji gospodarstwa.

Planowanie inwestycji budowlanych w sektorze indywidualnym wymaga opracowania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów osiedleńczo-rolnych (inaczej mówiąc przestrzennego planu perspektywicznego rozmieszczenia produkcji rolniczej) i wyznaczenia terenów pod zabudowę, w celu niedopuszczenia do nadmiernego rozpraszania się tego typu inwestycji. Opracowanie projektów zabudowy istniejących wsi i wynikających z tych projektów ustaleń stref mieszkalno-gospodarczych, powinno być poprzedzone przez uprzednie scalenie gruntów. Plan zagospodarowania przestrzennego wsi powinien być wyrazem ściśle ustalonego systemu gospodarczego i wynikających z niego potrzeb inwestycyjnych dla jednostek gospodarki społecz-

nionej i indywidualnej. Jedynie inwestycje wynikające z takiego planu przestrzennego mogą być objęte pomocą państwa.

Planowanie inwestycji budowlanych w sektorze uspołecznionym wymaga opracowania planu generalnego dla całości obszaru. Bez takiego planu nie wolno dawać zezwoleń na lokalizację poszczególnych obiektów, z wyjątkiem przypadku, gdy w gospodarstwie dobudowuje się jakiś jeden brakujący obiekt. Plany zagospodarowania przestrzennego południowo-wschodnich nie zaludnionych obszarów kraju należy niezwłocznie poddać rewizji pod kątem widzenia powiązania w jedną logiczną całość budownictwa osad leśnych z projektowanymi zabudowaniami zwartymi oraz pod względem zapewnienia wydzielonym w nich gospodarstwom właściwej struktury.

Istnieje konieczność zrewidowania dotychczasowych projektów typowych pod względem stosowanych rozwiązań technicznych i materiałowych, jak również założeń programowych. Rozwiązania projektowe powinny zmierzać w kierunku obniżenia nakładów inwestycyjnych przez skrócenie lat użytkowania inwestycji, zwłaszcza w odniesieniu do budownictwa gospodarczego, a szczególnie składowego. Należy ustalić górne limity kosztów postawienia i utrzymania poszczególnych obiektów budowlanych. Rozwiązania konstrukcyjne budynków gospodarczych dla sektora indywidualnego powinny przewidywać możliwości ich demontażu w zastosowaniu do zmienionych potrzeb gospodarki zespołowej.

Wskazane jest uwzględnienie w budownictwie typowym regionalnych tradycji architektonicznych, zwłaszcza na terenach posiadających znaczenie turystyczne. Wskazane jest opracowanie dla budynków używalności poszczególnych elementów konstrukcji w celu ustalenia właściwego doboru materiałów budowlanych i prawidłowego okresu amortyzacji.

Efektywność inwestycji budowlanych na wsi wymaga wprowadzenia przemysłowych metod budownictwa. Zwłaszcza pożądane jest przejście na przemysłowe metody obróbki elementów konstrukcji drewnianych. Powinna być opracowana typizacja wymiarności węzłowych elementów budowlanych i programów użytkowych. Ponadto musi być szeroko rozpowszechniona produkcja stypizowanych elementów gotowych i właściwa ich dystrybucja. Pozwoli to na ograniczenie dystrybucji surowca materiałowego i da oszczędność w zużyciu materiałów deficytowych. Projektowanie budynków musi być oparte o stypizowane elementy budowlane. Usprawnienie technologii wykonawstwa, szybkość realizacji oraz dyscyplina w zakresie ścisłości wykonawstwa inwestycji wg dokumentacji jest jednym z czynników decydujących o efektywności inwestycji. W chwili obecnej mniejsze inwestycje budowlane w gospodarstwach państwowych powinny być wykonywane przez grupy inwestycyjne tworzone w danym gospodarstwie.

IV. Melioracje wodne

Jedną ze słusznych dróg uzasadnienia niektórych kierunków inwestycyjnych w gospodarce narodowej i rozmiarów niektórych inwestycji w rolnictwie jest analiza porównawcza kosztów pozyskania energii z różnych źródeł: z węgla kamiennego, brunatnego, ropy, energii wodnej i energii biologicznej z fotosyntezy.

Za słuszną metodę określania celowości inwestycji wodno-melioracyjnych uważa się analizę ekonomiczną obiektu na podstawie przyjętych w tej analizie wskaźników techniczno-ekonomicznych, a zwłaszcza, wskaźników dojrzałości terenu oraz na podstawie rozumowania doświadczonych fachowców (metoda rzeczoznawców). Rachunek ekonomiczny efektywności inwestycji powinien być stosowany do porównania alternatywnych rozwiązań w obrębie tego samego obiektu. Stosowanie tego samego rachunku na szerszą skalę będzie mogło mieć miejsce w miarę opracowania zadowalających metod przy obliczaniu jego poszczególnych składników. Podstawą zróżnicowania zakresu analiz ekonomicznych i programowania powinien być podział inwestycji wodno-melioracyjnych z ekonomicznego punktu widzenia na: uzupełniające, rozwojowe i przeobrażeniowe.

Dla zwiększenia efektywności inwestycji wodno-melioracyjnych wskazane jest lepsze rozeznanie terenu pod względem hydrologicznym i jego inwentaryzacja.

W wykonawstwie inwestycyjnym na pierwszym miejscu powinny się znajdować inwestycje uzupełniające, podejmowane na podstawie skróconej dokumentacji. Inwestycje rozwojowe powinny być podejmowane na podstawie analiz gospodarczych, w oparciu o plan rozwoju rolnictwa danego rejonu. Natomiast inwestycje przeobrażeniowe wymagają oparcia dokumentacji ekonomicznej o plan ogólnego rozwoju gospodarczego rejonu i o plan rozwoju rolnictwa w tym rejonie.

Wymienione na wstępie zjazdy wysunęły następujące poglądy w sprawie organizacji wykonawstwa inwestycji melioracyjnych:

Utrzymując zasadę sporządzania projektów melioracyjnych przez inwestora, należy zainteresować wykonawców jakością uzyskanych efektów produkcyjnych. Inwestycje z zakresu melioracji na terenach gospodarstw państwowych powinny być objęte planem inwestycyjnym gospodarstwa.

Należy doprowadzić do pogłębienia rozdziału między inwestorem a przedsiębiorstwem wykonawstwa inwestycyjnego, jednak niezależnie od tego konieczne jest zbliżenie interesów tych stron co do najlepszego, a jednocześnie najtańszego wykonania wszystkich prac. Powinno nastąpić silne powiązanie inwestora z użytkownikiem (zwłaszcza w przypadku gospodarstw chłopskich) i stworzenie odpowiednich form ekonomicznej kontroli wykonawcy przez inwestora i użytkownika. Należy w zakresie inwestycji melioracyjnych wprowadzić stanowisko inspektora nadzoru.

Programowanie inwestycji melioracyjnych powinno być oddzielone od projektowania konkretnych inwestycji i powinno być dokonywane przez wyższe szczeble planowania przestrzennego.

Należy zwiększyć zakres w czasie i przestrzeni odpowiedzialności przedsiębiorstw melioracyjnych za wykonawstwo robót. Przedsiębiorstwa te powinny posiadać większą samodzielność i odpowiadać za właściwe wykonanie wieloletnich kompleksowych inwestycji melioracyjnych na konkretnych obszarach.

Na ocenę przewidywanej efektywności inwestycji melioracyjnej wywiera poważny wpływ założony poziom konserwacji i prawidłowej eksploatacji urządzeń wodno-melioracyjnych. W związku z tym istnieje konieczność stworzenia odpowiednich form organizacyjnych konserwacji i eksploatacji całych systemów melioracyjnych odpowiadających za całość sieci. Konieczne jest istnienie prawnego przedstawiciela wszystkich zainteresowanych użytkowników na określonych kompleksach-dolinach rzecznych, przedstawiciela o dużych uprawnieniach.

Wzrost środków inwestycyjnych na melioracje wymaga równoległego zapewnienia instytutom naukowym, biurom projektowym warunków dla gromadzenia materiałów i prowadzenia badań w zakresie ekonomiki inwestycji wodno-melioracyjnych.

V. Mechanizacja

O efektywności inwestycji w zakresie mechanizacji świadczą łącznie następujące wielkości: ilość oraz koszt siły roboczej i siły pociągowej zastąpionej przez nowowprowadzoną mechanizację oraz przyrost wartości produkcji na skutek dokonanej inwestycji. Na słabą efektywność wywiera często b. zła jakość poszczególnych maszyn oraz wysoce niezadowolający poziom zaopatrzenia rolnictwa w części zamienne.

Efektywność mechanizacji powinna być zwiększona przez obniżenie kosztu amortyzacji maszyn w drodze zwiększania wykorzystania każdej maszyny. Każda maszyna powinna wykonać pracę na jak największej ilości hektarów w roku, przynajmniej jednak tyle, by amortyzacja przekroczyła tzw. próg, to znaczy, by z kosztu stałego stała się kosztem zmiennym. Dla podniesienia efektywności mechanizacji musi nastąpić polepszenie konserwacji maszyn i usprawnienia remontów oraz podnoszenie kwalifikacji traktorzystów i mechaników.

Inwestycje maszynowe powinny być w państwowych gospodarstwach rolniczych pokrywane ze środków własnych ew. z oprocentowanych zwrotnych kredytów bankowych.

Postęp techniczny na wsi może nastąpić jedynie poprzez podnoszenie kultury technicznej ludności rolniczej i stwarzanie potrzeb w zakresie mechanizacji. Postęp mechanizacji rolnictwa zależy, między innymi, od stopnia zwiększenia ilości i długości dróg o utwardzonej nawierzchni oraz od stopnia rozwoju usług transportowych na wsi. W gospodarce indywidualnej postęp ten uzależniony jest w znacznym stopniu od tego, czy znajdują się ludzie zainteresowani osobiście we właściwym utrzymaniu i eksploatacji maszyn.

Należy w szybkim tempie, czy też w bardziej zdecydowanej formie prowadzić badania dotyczące efektu kompleksowej mechanizacji w gospodarstwie rolniczym w szeregu obiektów produkcyjnych należących do różnych sektorów społeczno-gospodarczych, do różnych pionów organizacyjnych i posiadających różny obszar. Przede wszystkim jednak należy badania takie przeprowadzić w gospodarstwach uspołecznionych,

VI. Elektryfikacja

Należy zbadać, czy dotychczasowy sposób wykonywania inwestycji w zakresie elektryfikacji wsi w dostatecznym stopniu zapewnia postulowany wzrost zapotrzebowania energii na wsi na potrzeby siłowe i grzejnictwa.

Według obecnego rozeznania inwestycje elektryfikacyjne są nieefektywne dla zakładów energetycznych, natomiast są opłacalne dla gospodarki rolnej. W pewnych warunkach mogą być opłacalne w skali gospodarki ogólnonarodowej. Z tych przyczyn należy dążyć do zwiększenia poboru energii przez rolnictwo. Ze względu zarówno na korzyści dla rolnictwa, jak również dla zwiększenia ilości pobieranej energii elektrycznej, należy wprowadzić taryfę nocną na wsi oraz dokonać wszelkich niezbędnych urządzeń z tym związanych.

VII. Stado podstawowe

W związku z koniecznością wydatnego zwiększenia produkcji zwierzęcej, co pociąga za sobą poza wzrostem produkcji od sztuki również wzrost pogłowia w kraju, konieczne są nakłady inwestycyjne na budownictwo inwentarskie.

Na czoło powinien się wybijać chów bydła. Ze względu na trudności w zakresie siły roboczej konieczne są dodatkowe inwestycje w zakresie mechanizacji pracy, nie mówiąc już o konieczności wznoszenia budynków inwentarskich oszczędzających pracę nawet bez mechanizacji. Ponieważ istnieje również konieczność wzrostu pogłowia trzody chlewnej, niezbędne są inwestycje w postaci automatów do żywienia.

Wszelkie inwestycje w zakresie wzrostu i ulepszenia stada podstawowego powinny być dokonywane jedynie w gospodarstwach posiadających ku temu odpowiednie warunki.

Ryszard Manteuffel
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego